puțin probabil ca eforturile de incluziune și integrare a persoanelor care au suferit un AVC să-și atingă potențialul maxim.

Bibliografie:

1. CREȚU VERGINIA (2006). *Incluziunea socială și școlară a persoanelor cu handicap. Strategii și metode de cercetare.* București
2. MARIN ANDREEA GEORGIANA (2016). *Teză de doctorat*: *Optimizare cognitivă pentru creșterea calității vieții la persoanele cu și fără afazie post accident vascular cerebral*. București: Universitatea de medicină și farmacie „Carol Davila"
3. POPOVICI, D.V., RACU, A. (coord) (2014). *Psihopedagogia integrării. Ed. a II-a, revăzută și completată,* Tipografia Centrală, Chișinău, Republica Moldova
4. VERZA, E. (2009). *Tratat de logopedie volumul II*. București: Editura Semne
5. VERZA, E., & VERZA, F.E. (2011). *Tratat de Psihopedagogie specială.* București: Editura Universităţii din Bucureşti

FERESTRE CĂTRE COPILUL CU CERINȚE EDUCAȚIONALE SPECIALE

Pop Violeta,
profesor logoped grad I,
Centrul Școlar pentru Educație Incluzivă Brașov

Rezumat

În lumea contemporană, profesorilor le revine sarcina nu doar de a educa elevii, ci de a-și pune umanitatea la bătaie, pentru a lua decizii pentru fiecare caz în parte, adică pentru a personaliza intervenția educațională. Asemeni elevilor lor, profesorii sunt și ei unici, ceea ce determină unicitatea relației profesor-elev. Această unicitate a relației este necesară în activitatea cu copiii cu cerințe speciale, care au nevoie de o mai mare flexibilitate a relațiilor interumane.Profesorul își pregătește elevii pentru viitor într-o lume care evoluează într-un ritm amețitor. Modelul educațional unic, care se potrivește tuturor este condamnat să eșueze chiar și în cazul elevilor tipici, cu atât mai mult în cazul elevilor cu dizabilități.

Cuvinte-cheie: *dezvoltare psihică, deficiență mintală, terapie, potențial, abilități, afecțiune, încredere în sine.*

Summary

In the contemporary world, a teacher's duty is not only to teach it's students, but to put it's humanity to the test, to make decisions for each case, so that they can personalize the educational interventions. Just like the students, their teachers are also unique, fact that lead to a unique bond between the teacher and it's student. This unique bond is necessary in the activity with children with special needs, children who need a bigger flexibility of interpersonal relationships. The teacher prepares it's students for a future in a world who is rapidly evolving. The unique educational model fits everyone but is deemed to fail even with normal students, even more so in the case of special needs students.

„Emoțiile unui copil formează miezul ființei lui. Când sentimentele sale nu sunt validate, nici el nu este valid. Când sentimentele lui sunt desconsiderate, ridiculizate, când li se caută mereu o explicație plauzibilă, când li se răspunde cu asprime, copilul se simte profund respins(...) Își închide simțurile, își contractă mușchii, reține și blochează exprimarea, își îngrădește mintea. Simțul sinelui devine unul difuz, iar copilul se angajează într-o diversitate de comportamente defensive "

(Oaklander Violet, Comoara ascunsă – o hartă către sinele copilului)

V-ați întrebat vreodată ce face ca zâmbetul unui bebeluș să fie atât de mișcător? Ce resorturi invizibile ne leagă unii de alții astfel încât, încă de la naștere, cei mai mulți dintre noi să aibă șansa de a fi primiți de niște brațe iubitoare? Descoperirea atașamentului de către John Bowlby, în anul 1958 , a fost revoluționară pentru înțelegerea primei etape a vieții, dar și pentru psihopatologie și pentru reprezentarea reacțiilor în fața dolilului, pierderii, separării.

Pentru ca puiul de om să supraviețuiască și să-și dezvolte potențialul cu care a venit pe lume, e necesară prezența afectivă a unei persoane, de regulă mama, care în mod ideal oferă siguranță și încredere. Pierderea acesteia dereglează echilibrul atât de fragil al copilului și are consecințe în viața sa de adult.

În cadrul familiei, persoana de care se ataşează cel mai mult un copil este mama. Legătura afectivă ce se stabileşte între mamă şi copil este deosebită. Ca urmare a acestui fapt, când copilul este nesigur de sentimentele părinţilor faţă de el, dezvoltă un comportament ambivalent, contradictoriu, aşteptându-se să fie respins sau ignorat de către aceştia atunci când va avea nevoie. Când copilul manifestă siguranţă faţă de sentimentele părinţilor, se simte protejat, este sigur de dragostea părintească şi îşi dezvlotă curajul în exporarea lumii înconjurătoare.

Relaţia afectivă între mamă şi copil se stabileşte încă din perioada intrauterină. Se presupune că distanţa comunicării intime de maximă afecţiune este cea dintre faţa mamei şi a copilului, atunci când acesta este alăptat. Atingerea fizică dintre mamă şi copil are o deosebită importanţă prin demonstrarea afectivităţii, a iubirii maxime, necondiţionate, a afecţiunii, a intimităţii.

Prin dezvoltarea psihică generală, viaţa afectivă se diferenţiază, apar conduite noi, care influenţează relaţiile cu cei din jur.

La copilul cu deficiență mintală, surprindem frecvent insecuritatea afectivă, particularitate ce este însoțită de manifestări specifice preșcolarului sub aspectul emoțiilor și al sentimentelor. Evoluția acestor copii este condiționată de suportul afectiv oferit de familie și școală, afectivitatea constituind baza intervenției și terapiei specifice.

Privarea afectivă timpurie, determină la copii pasivitate, necooperare şi chiar perturbarea dezvoltării psihice, cu urmări grave în comportament. Prin neglijarea sa afectivă, copilul ajunge să se integreze mai greu în societate, şi chiar să regreseze psihic, fapt ce îngreunează dezvoltarea sa generală. Expresiile și conduitele emoționale se învață pe parcursul vieții, educatorul fiind dator să valorifice acest fapt, mai ales în cazul copiilor cu deficiență mintală.

Procesele afective sunt prezente în întreaga viață psihică a individului, de la subconștient și inconștient, până la constiința superioară interacționând cu toate celelalte procese psihice și laturi ale personalității. Piaget arată că afectivitatea și inteligența sunt inseparabile, cea dintâi fiind sursa energetică care determină funcționarea inteligenței. Se manifestă astfel, o complexă interacțiune între latura intelectuală și cea afectivă, ele impulsionându-se și reglându-se reciproc.

La deficientul mintal, latura intelectuală se poate dezvolta până la o limită generată de tipul și gradul deficienței, ceea ce impune dezvoltarea în compensație a laturii afective, care să modeleze trăsături de personalitate cu înalt potențial adaptativ.

”În condițiile intervenţeie educaționale corecte și eficiente prin echilibrarea vieții afective poate avea ca și consecință o îmbunătățire, sau chiar o dezvoltare intelectuală normală” (Tratat de PPS, 2011, p. 209)

Din exeprienţa la catedră am constatat că predarea bazată pe atașament securizant a generat un climat stenic în sala de clasă, climat ce a optimizat procesul instructiv – educativ și a mărit eficiența intervenției de terapie și recuperare. Astfel, am constat de–a lungul anilor că atașamentul sigur a contribuit la reglarea emoțională, reducând semnificativ anxietatea, întărind stima de sine a elevilor. Copiii s-au simțit valorizați, au fost investiți cu încredere și cu respect, fapt ce a contribuit la formarea unui grup coeziv.

În calitate de terapeuți, este necesar să cultivăm o atitudine prin care să însoțim fără să conducem și să descoperim fără să judecăm copilul, să îl ajutăm să vadă lumea exterioară așa cum este ea. Trebuie să folosim orice tehnică ca o ”fereastră” prin care să pătrundem în universul copilului. Relația cu copilul constituie baza procesului terapeutic recuperator. Pentru a construi acestă relație, trebuie să ne întâlnim cu copilul acolo unde el se află din punct de vedere al dezvoltării sale, trebuie să fim deplin prezenți și deplin acolo pentru el, chiar dacă el nu este în acel moment prezent, respectându-l.

Evaluarea se realizeză înaintea terapiei, chiar dacă simptomele sunt comune, fiecare copil fiind unic prin prisma experienței de viață și a dinamicii familiale. Începem terapia din punctul în care se află copilul, urmărind interesul lui și nu al nostru, oferindu-i multe activități senzoriale: jocul cu apa, cu nisipul, cu lutul, dactilopictura. Evaluarea vizează capacitatea copilului de a folosi abilitățile de contact, precum ascultarea, interesul, energia, postura, emoțiile, abilitățile cognitive, și, în principal, abilitățile senzoriale: văz, auz, pipăit, gust, miros. Deși unii copii cu dizabilități își folosesc mult corpul, o fac într-un mod lipsit de scop, haotic, mișcările fiind necontrolate, cu un simț neclar al limitelor. Ei au nevoie de experiențe corporale variate pentru cap, brațe, picioare, degete. De exemplu, pentru a cădea pe o pernă este nevoie de mult control corporal.

Pantomima este o metodă excelentă de a folosi corpul, copilul devenind conștient de corpul lui atunci când încearcă să transmită un mesaj fără a folosi cuvintele. Fiecare emoție are legătură cu corpul, atât bucuria cât și furia produc reacții corporale. Copiii cu dizabilități își încorsetează corpul, se deconectează de el. Este nevoie de deblocare, de destindere și de cunoașterea propriului corp. Respirația corectă este foarte importantă. Copiii, dar și adulții își rețin respirația atunci când sunt anxioși. Sunt foarte utile exercițiile de respirație: umflăm baloane și le menținem în aer, jucăm fotbal cu ghemotoace de vată pe care le suflăm în poartă.

Simțurile noastre sunt ferestre deschise spre lume, iar materialele și tehnicile senzoriale sunt cheile copilului cu care deschide lumea prin cunoaștere. ” În timp ce copilul învață să se cunoască pe sine prin experiențe senzoriale și corporale, ființa lui începe să se fortifice.”(Oaklander V., Comoara ascunsă, p. 258)

Majoritatea copiilor cu dizabilități nu au avut posibilitatea de a experimenta activități senzoriale, drept pentru care le lipsește conșienția acestor simțuri bazale, prin care copilul se poate cunoaște și exprima deplin. Experinețle senzoriale îmbunătățesc abilitățile copilului pe toate planurile. Maria Montessori numește copilul ”explorator senzorial”, iar pentru Violet Oaklander consideră că el vine pe lume ca ”ființă senzorială: are nevoie să sugă pentru a trăi, are nevoie să fie atins pentru a se dezvolta.

Abilitatea de a discrimina diferite senzații tactile reprezintă o funcție cognitivă importantă. Jocul ”Săculețul fermecat” oferă o experiență tactilă bogată și amuzantă. Introducem în săculeț diferite obiecte și cerem copilului să gasească ceva moale, aspru sau ascuțit. În fucție de nivelul de dezvoltare al copilului îi putem cere să găsească ceva rotund, sau ceva care începe cu litera M.

Pictura, are o valoare terapeutică deosebită odată cu vopseaua curge și emoția, pictura oferind mai multă libertate de exprimare prin fluiditatea și textura materialului. Dactilopictura este liniștitoare, curgătoare, nu necesită abiltăți deosebite, dezvoltă coordonarea oculomanuală, contribuie la reducerea anxietății. Vopsea senzoriala pentru dactilopictură pe bază de apă oferă o experiență unică pentru copii când colorează, simt textura, stimulând dexteritatea mâinilor și simțul tactil, fiind foarte utilă copiilor cu deficiențe de vedere.

Pictura cu tălpile oferă experiențe senzoriale extraordinare, dar foarte puțin exploatate, tălpile fiind mai tot timpul închise în pantofi în care copiii nu pot simți nimic. Libertatea picioarelor este extraordinară pentru copii, ei experimentează diverse moduri de a picta: cu toată talpa, cu călcâiul, cu degetele picioarelor, lăsând o varietate de amprente. Copiii dobândesc un sentiment de bucurie, de calm, de relaxare și plăcere.

Lutul este un material tridimensional, flexibil și adaptabil, implicând o coordonare complexă a diferitelor regiuni corticale ale creierului. Lucrul cu lutul implică o experiență tactilă și kinestezică intensă și puternică. Atingerea fiind unul dintre primele răspunsuri senzoriale care s-au dezvoltat la om, contactul tactil fiind primul mod de comunicare pe care îl învață un copil. Lucrul cu lutul oferă o interacțiune curgătoare, de contopire, implică un mod primordial de exprimare și comunicare în special pentru copiii nonverbali. Atingerea lutului necesită mișcări variate ale corpului care fac posibilă crearea unui întreg limbaj non-verbal, prin intermediul căruia copilul își exprimă lumea sa interioară, viața emoțională și relațiile cu persoanele importante din viața lui.

Copilul agresiv poate lovi lutul, îl poate zdrobi, apoi îl poate netezi, construi și modela, îl poate manipula și experimenta, simți și distruge, îl poate reconstrui fără reguli precise.

În timpul activității copiii sunt solicitați să se împrietenească cu lutul, să îl simtă: e cald, e rece, e moale, e tare, umed sau uscat, e ușor sau greu. Copiii ciupesc lutul, îl strâng în mâini, îl netezesc, îl turtesc cu pumnul și cu palma îl frământă, îl rup în bucăți mici sau mari, îl adună din nou într-o singură bucată. Astfel, lutul deschide o ”fereastră” către locurile cele mai profunde ale copilului, fiind o cale extraordinară de comunicare cu copiii orbi.

Apa oferă o experiență foarte relaxantă. Copiii pot petrec mult timp jucându-se cu apă, spălând și turnând apa dintr-un recipient în altul. Apa și nisipul sunt materiale care produc senzații foarte plăcute și atractive pentru toși copiii. Nisipul kinetic are o caracteristică aparte, nu se împrăştie şi nu rămâne în haine, este uşor de modelat, parca ar fi deja un nisip normal umezit, e uşor de modelat, motiv pentru care are capacitatea să dezvolte abilităţile motrice şi creative ale copiilor. Este folosit în terapia copiilor cu deficiențe senzoriale, cognitive, tulburări de spectru autist, dezvoltând motricitatea fină, coordonarea oculomanuală și bimanuală, pregătind acțiunile de autonomie ulterioară: legatul șireturilor, închisul și deschisul nasturilor, a capselor, ținerea corectă în mână a creionului. Prin jocul cu nisip, copilul poate fi pe deplin el însuşi şi îşi poate exprima personalitatea în totalitate. Mulţi dintre copiii cu dizbilități manifestă lipsa siguranţei interioare şi nu au un sentiment de apartenenţă. Spaţiul disponibil al cutiei de nisip creează pentru copil acel spaţiu liber şi totodată protejat care îi permite să se simtă în siguranţă, fiind un mediu expresiv natural de comunicare pentru orice copil. Copilul se joacă pe sine în cutia cu nisip, unde pune în dialog lumea interioară cu lumea exterioară, dând astfel ocazia potențialului natural de restructurare și dezvoltare să se manifeste.

Construcțiile și sculptura în diferite materiale: plastilină, ceară, săpun, lemn, hârtie, sârmă. Sculptura junk (din deșeuri) este foarte atractivă pentru copii. Lucrările realizate din deșeuri pot fi date cu spray strălucitor, pentru a străluci ca o operă de artă. Această activitate are o valoare terapeutică imensă pentru copiii cu dizabilități, considerați neîndemânatici și cu abilități praxice reduse.

Marionetele oferă o oarecare distanță, iar copiilor le este mai ușor să se exprime prin intermediul unei păpuși. Eu aleg în terapie o marionetă de deget, o rățușcă, prin intermediul căreia vorbesc cu copilul invitându-l să aleagă și el o marionetă. Mă prezint și îi adresez marionetei anumite întrebări: Marionetă, de ce te-a ales Mihai? etc.

Copiii cu CES nu sunt familiarizați cu ce sunt sentimentele, abilitățile de comunicare fiind limitate la cele două extreme. Ei trebuie să învețe că există o varietate de sentimente, că toți oamenii au sentimente și ele pot fi împărtășite, discutate, că pot alege modul în care să își exprime emoțiile. Le explicăm copiilor că emoțiile sunt în strânsă legătură cu corpul lor, îi învățăm să se relaxeze, să respire corect nu doar pentru obținerea unei vorbiri corecte ci și pentru detensionare.

Testele proiective, de proiecție grafică, de desenare angajează proiecția personalității cu caracteristicile sale pregnante, mai dificil de surprins prin alte tipuri de teste. La copii cu deficiență mintală testele obiective sunt mai dicficil de aplicat, motiv pentru care consider că modul în care aceștia desenează familia, omul sau un arbore, transmite informații importante despre relațiile copilului cu ceilalți, cu mediul în care tăiește, oferă informații despre imaginea de sine și starea sa emoțională. Aceste probe sun nonverbale, fapt ce ușurează exprimarea la copiii cu deficiență mintală pentru care de cele mai multe ori noțiunile au valoare de etichetă, nu au semnificații în plan logic. Astfel, desenele ne transmit mesaje pe care copilul cu deficiență mintală este incapabil să ni le transmită verbal, ci doar afectiv imagistic prin desen, prin culoare, prin dimensiuni, forme și poziționare. Prin desenarea familiei, copilul își exprimă cea mai delicată parte a sa, întreaga sa intimitate, realțiile și sentimentele care caracterizează viața familiei sale. Dacă copilul suferă în familie, acest lucru reiese din desenele sale.

”Desenul liber sau tematic constituie o foarte bună modalitate de evaluare a personalității în formarea copilului, a problemelor sale emoționale, precum și a relațiilor lui cu familia, a traumelor pe care eventual le-a suferit, a nivelului de anxietate existențială, a capacităților și dificultăților sale de a se adapta la mediul social ... atât desenele cât și jocurile sunt considerate drept cele mai relevante modalități de expresie în primii ani de viață, ele oferind date importante despre inteligența și afectivitatea copilului. ” (Mitrofan I., Desenul ca abordare diagnostică și terapeutică a copilului, p. 189)

Cuvânt de încheiere...

Responsabilitatea noastră în calitate profesori presupune nu doar să oferim cunoştinţe elevilor ci şi să-i învăţăm abilităţile de supravieţuire necesare pentru a face faţă vieţii în lumea contemporană. Un profesor bun e prezent în amintirea elevilor, deoarece nu poate fi trecută cu vederea, preocuparea sa de a-și transforma elevul în Om. *Timpul poate să treacă, greutățile pot apărea, dar semințele sădite de un profesor bun, nu vor fi distruse niciodată.*

Ceea ce a scris un elev pe tabla inimii mele, nu poate fi șters niciodată!

Bibliografie:

1. BOWLBY, J. ” Crearea și ruperea legăturilor afective ”, Editura Trei, București, 2016, ISBN 978-606-719-763-1
2. MITROFAN I. Desenul ca abordare diagnostică și terapeutică a copilului în Copilăria - fundament al personalității, Cunoaștere – Explorare – educare. Dima, S. (coordonator), 1997, ISBN 973-0-00470-6
3. OAKLANDER, V. ”Comoara ascunsă – o hartă către sinele copilului”, Editura Herald, București, 2018, ISBN 978-973-111-701-0
4. OAKLANDER, V. ”Ferestre către copiii noștri – o aboradre a gestalt-terapiei cu copii și adolescenți”, Editura Herald, București, 2020, ISBN 978-973-111-819-2
5. POPOVICI, D. V. „Dezvoltarea comunicării la copiii cu deficienţe mintale”, Ed. «Pro-Humanitate», Bucureşti, 2000, ISBN 973-99734-1-8
6. POPOVICI, D. V. Managementul clasei de elevi cu tulburări de comportament, Arad, Educația-Plus nr. 6,

Ed. Universităţii Aurel Vlaicu, 2007, ISBN 978-973-614-374-8
7. VERZA, E., VERZA E. F. (coordonatori), ” Tratat de Psihopedagogie Specială”, Editura Universităţii din Bucureşti, 2011, ISBN: 978-606-16-0006-9

РАЗВИТИЕ РЕЧЕВОЙ АКТИВНОСТИ У ДЕТЕЙ С АУТИЗМОМ

Базыма Наталия
кандидат педагогических наук
Национальный педагогический университет
имени М.П.Драгоманова,
факультет специального и инклюзивного образования

Резюме

Статья посвящена проблеме организации эффективной и доступной помощи в овладении речевой активностью детьми с аутизмом. В Украине проблемы коммуникации и повышения коммуникативной активности очень актуальны и активно исследуются. В статье непосредственно рассматриваются вопросы развития коммуникационной деятельности детей с аутизмом. Представлен анализ исследований психофизического и речевого развития детей указанной категории зарубежными и украинскими учеными.

Основное внимание уделяется определению направлений адекватной и эффективной коррекционно-логопедической помощи, где чрезвычайно важное значение будут иметь данные, полученные при обследовании ребенка аутистическими нарушениями и при наблюдении за его самостоятельной деятельностью. Указаны некоторые особенности коммуникативной деятельности и широкий спектр речевых нарушений у детей с аутизмом, которые значительно варьируют по степени тяжести и по своим проявлениям.

Summary

The article is devoted to the problem of organization of effective and accessible help in learning speech for children with autism. The problems of communication and enhance the function of speech is very important in Ukraine. The article covers the issues of communication activity development of children with autistic spectrum disorders. The analysis of researches of foreign and Ukrainian scientists psychophysical and speech development of children of the mentioned category is presented in the article.

The main purpose of the article is to determine directions for adequate and effective educational and logopedic support, for which of particular importance are results of psychological and pedagogical assessment of a child with autism, observation of his or her independent activity. The article also lists specific features of communication activity and a wide range of communication disorders in children with autism, varying greatly in degree of complexity and onset.

Наблюдение за динамикой научных исследований нашего времени позволяет констатировать усиленое внимание ученых к проблеме аутизма и аутистических нарушений. За последние десятилетия непосредственно в украинской специальной педагогике и психологии выделился этап становления изучения аутизма, представленный научной школой В. Синева (в частности, Е. Островская [4], А. Хворова [8], Д. Шульженко [5; 10]), где на первый план выносятся решения наиболее актуальных вопросов по проблеме аутизма: коррекция интеллектуального развития, формирование социальных компетенций, развитие коммуникативной сферы.

Теоретический анализ и обобщение научных исследований по проблеме изучения нарушений коммуникативной деятельности у детей с психофизическими недостатками